

USTRIŠCI IZ SHAKESPEARE-A. (2)

— Antun Krespi. —

O kralju Rihardu III.

Porodice Lènkester i Jók bile su ogranci ingleskog kraljevskog doma Plentèdenet. Nihovo žitije opisuje nam Šekspir u čislu od osam dramata, koji skupa čine potpunu povjesnu i dramatičnu cjelinu, kakovom se ni jedna druga kniževnost, ni starija ni novija, ne može podičiti. Pred očima čitaoca razvija se 87 godina ingleske povjesti, biva od god. 1398. do god. 1485: — krvave i grozne godine, gdje se urote, bune, umorstva i bitke vrtoglavom brzinom mijeñaju.

Posljedni je Plentedenet-Lenkester dobri i pobožni, ali slabi kralj Henrik VI. Dok je neženja bio, vladali su državom ñegovi stričevi, a kad se oženio, ñegova supruga, energična, žestoka i strastvena kraljica Margarita. Za Henrikova kraļevanja buknu u Engleskoj onaj zloglasni šesnaestogodišni rat meðu „ružom bijelom“ i „ružom crvenom“ (1455-1471). Riharad Plentedenet-Jok (otac Riharda III.) diže se na Plentedenet-Lenkestra, da mu otme prijestò, koji ga je po ingleskom pravu išao. U bici kod Uekfilda Jok je potučen i uhvaćen. Kraljica Margarita kruni mu glavu papirnatom krunom, a da otare suze, što mu poruge iz oćiju tiješte, daje mu rubac nakvašen krvlju ñegova naj mladega sina Retlenda, smaknuta od vojskovode Klifoda, pa ga napokon svojom rukom ubija. U bici kod Tjuksberija Rihardovi sinovi — Jeduarad (kasnije Jeduarad IV.), Đorđe, vojvoda Klerenski, i Riharad, vojvoda Glosterski (kasnije Riharad III.) — izvojštiše nad Lenkestrovcima odlučnu pobjedu, uhvatiše Henrika VI., Margaritu i sina joj, kraļevića Jeduarda,

ožeñena za Anu, koja je glavno lice u prevedenoj pojavi. Mladoga kraljevića ubiše pred očima Margarite, ñegove majke, a Henrika VI. baciše u tamnicu, gdje ga Riharad Glosterski smaće.

Pomenuti događaji zbivaju se u tri dramata „Henrik VI.“ Pomoću gornijeh podataka čitalac će shvatiti prevedeni ustrižak, poznat u kritici imenom „Anina Pojava“. Ovo je jedno od naj efektivnijih, ali i naj trudnijih poprišta za glumce svjeečkoga glasa. Naj stroža kritika nije tu našla što da zabavi ingleskom pjesniku, no obilatost jedne umjetničke kreposti, biva: mladenačkoga žara.

Potanje analizovanje cijeloga dramata bilo bi izlišno. Reći ću samo, da je Rihardu zbiļa uspjelo, te se je oženio s Anom, i ako joj bijaše ubio mladoga muža i svekra. Kano Rihardova žena, Ana je malo i nesrećno živjela, pa je i nesrećno svršila. Riharad — pošto je lukavo prouzročio smrt svoga naj starijega brata, kralja Jeduarda IV., i poubijao mu sinove, a pošto je drugoga brata, Đorda Klerenskoga, dao zadušiti u bačvi malvasije — da se učvrsti na prijestolu, htio se oženit Jelisavom, kćerkom svoga brata Jeduarda. I zato se, potajnijem umorstvom, oslobodi svoje žene Ane. Ama prije no je mogao sklopiti ovu grdobnu ali potrebitu ženidbu, potučē ga i ubije ga u bici kod Bazuesa (god. 1485.) Henrik Tjuder, grof Ričēmendski, koji, uzevši za ženu pomenutu Jelisavu, prisvoji i Jokova prava na inglesko prijestole i osnuje novu dinastiju Tjuderovića. — Riharad III. vladao je samo dvije godine dana.

A sad da prozborim koju o Rihardovu karakteru.

Kome nije poznat Riharad III. po Šekspiru, znade ga iz povjesti. Ova nam ga opisuje kano neman, kano izuzetak u čovječanstvu. Što su Neruni, Kaligule i Heliogabali prema ñemu? Što i šegrti prema majstoru. Pa opet vidimo očitō, da ta čeljad nijesu pri sebi. Znamo, ne samo po povjesnijem tvrdama, već i po djelima tñjeh okruñenijeh glava, objašnēnijem od moderne znanosti, da su to na golo ili padavičavi ili šenuti ili mahnici. Ali Riharad III! Taj čovjek nije ni pijanica ni seksualno patologičan; nije mahnit po gotovo; nije ni šenut; nije ni nastran. Poñešto grbav, poñešto hrom, ali u ostalom sasvijem zdrav. Pak? Što je taj čovjek išćinio, povjest je tu da nam priča. Sve slijedom sama crna nedjela. On je više luđi

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

poslao ad patres, nego mu je na glavi kosâ bilo. I to ne valda u nesvjestici, kako ona gadna mješina Nerun, ili u bezumnosti, kako ona tupa budala Kaligula, ili u djetinastom bijesu, kako onaj prasac Heliogabal, nego hladno, smoždeno, dotjerano. Monstrum, što? To je svakako mnijeñe milostive gospode povjesti i, prema tome, opće mnijeñe. A to se je mnijeñe podupiralo i na Šekspirov dramati, diveći se ingleskom velikanu, kako je lijepo opisao neman-čovjeka. Ele, javno se mnijeñe, kako u mnogome, tako i u tome prevarilo.

Oktobra, lañske godine, izašla je u berlinskoj „Die Gegenwart“ poduļa studija Alfreda Schmieden-a: „Shakespeare’s Richard III.“ Tu pisac bistro i logiĉno isporavlja, da: niti je Šekspir htio opisati Rihardom III. luĉku nemanštinu, niti je Riharad takova neman bio; već je to naj umniji vladar, što ga je Ingleska ikad imala, i još više: naj jaĉi, naj korenitiji karakter, što ga je ĉovjeĉanstvo, od kad je vijeka, na svijet dalo. Oni ñegovi pokoli, one ñegove okrutnosti, imale su uvijek stanovitu svrhu: i to ne sitnu, liĉnu; već zamašnu, politiĉku. On je dokonĉao onu smrtnu borbu meĉu „ružom bijelom“ i „ružom ervenom“, koja borba, da je još malo trajala, šeaše Inglesku u propañ strmoglaviti. A kako je to postigao? Onako, kako je i mogao: uĉinio je, biva, oko sebe tabula rasa. Uništio je one dvije kraljevske porodice, te su se meĉu sobom klale i koje su neprestanijem ratovima ingleski narod uništavale. Naravski, pri tome se je služio lukavštinom, varkom, izdajstvom, a naj paĉe ubijstvom. Naĉelo je bilo: klati i ubijati, ubijati i klati. I samo to naĉelo bješe prikladno i onome vremenu i onijem prilikama.

Štijući „Riharda III.“, ĉitalac — koji za to ne zna — dobiva ĉudan utjesak. Vidi grdobu, koja opet nije grdoba. To je s toga, što Riharad nije monstrum, već jaki karakter, karakter izvan reda. A taki karakteri nemaju ñekijeh slabosti, što ih imaju luĉi s reda, kao što ne ĉute ni milosrĉa ni ljubavi ni prijateljstva, ili, ako što tako ĉute, ta su ĉustva podvrgnuta jednom vrhovnom sižu, pa su, do potrebe, bez ikakvog oklijevañia žrtvovana svrsi. No, znajući sve to, drukĉije ĉe ĉitalac shvatat ovaj krasan dramati, koji — i tehnikom i suštinom — pada meĉu naj boļe Šekspirove. Tad ĉe pojmiti, što znaĉi onaj tanki,

i prodirni sarkazam; kojino viri skoro iza svake Rihardove besjede, e čisto vidiš, da se naj prije samijem sobom, pa cijelijem svijetom ruga. Za Riharda, više no za Avgusta, svijet je bio doista teatar, a on jedan od prvijeh glumaca, koji je svoju daću — od voće ili od nevoće — morao do kraja vršiti.

Na kraju upozorujem čitaoca, da se na bileške ni malo ne osvrće, jer one imaju vrijednosti samo za strukovnáke.

Iz „RIHARDA III.“

Čin I. — Pojava II.

London. — Ulica.

[Nose truplo kraja Henrika VI-a na otkritom mrtvačkom odru u pratnji vlastele pod alabardama i knegiñe Ane kao kajalice].

Ana: Odložite vaše časno breme,
 (To li čast se u lijes zaklaña)
 Dok ja poštu žalovaña dadem¹⁾
 Ranoj smrti pobožnog Lenkestra. —
 Leden-sliko tužna svetog kraja!
 Bl'jed pepeo Lenkestrove kuće!
 Oj od ovog kraljevskog kolena
 Ti beskrvni ostáće! Dopusti
 Neka tvoga ja prizovem duha,
 Da kukañe čuje b'jedne Ane,
 Udovice tvogjeg Jeduarda,
 Jeduarda, tvog zaklanog sina,²⁾
 Prosukana onom istom rukom,
 Što je i te udarila rane!

¹⁾ *obsequiously lament* (s počitañem jadikujem) a Nijemac prevodi, zaveden valda od vrlo slične riječi *obsequies* = *sprovod*: zur Leichenfeier klage. — I Talijanac bez potrebe rasteže: pagare il tributo delle mie lagrime.

²⁾ *to thy slaughter'd son, stabb'd by the self-same hand . . .* (tvom zaklanom sinu, probodenom od one iste ruke . . .) — Nemački: „deines Sohns erwürgt von jener Hand“ — netačno i ne odgovara istini, jer i povjest kaže da je Jeduarad poginuo od mača, pa i sam Šekspir to iznosi u III. dijelu Henrika VI. Osim toga izostavljeno je *slaughter'd*, a *jener* ne odgovara zamjenici *self-same*. — U Ruskonija je tačno.

Gle! ja ronim u prozore ove,
Kroza koje odleće tvoj život,
Zalud melem mojih b'jednih oči. —
O neka je kleta ona ruka,
Što je ove jazove razdrla!
I neka je kleta ono srce,
Što imade srca učinit ih!
I neka je kleta ona krvca,
Što je ovu istočila krvcu!
Neka onu mrsku, crnu dušu,
Te je naske u crno zavila
Tvojom smrću, kruća sudba stigne,
No što ja bih poželeti mogla
Luticama, paucim, puhačam
I otrovnoj gamadi, te plazi!
Steče l' ikad od srea poroda,
Neka bude čudo-grdobija,¹⁾
Nek ugleda sv'jetlo pro vremena,
Nek užasna, neprirodna slika
Vlaštu majku u napunu nade
Na svoj prizor ustravi grozotom;
I to d'jete baštinikom bilo
Hude sreće roditelja svoga!
Steče l' ikad sebi zaručnicu,
Ńu nek tada gori jadi snagju
Kroz negovu samrt, no su mene
Mojim mladim suprugom i tobom! —
A vi sada idite u Četse
I nosite ovaj sveti teret,
Što g' u Svetom Pavlu prihvatiste,²⁾
Da ga tamo u grob sahranite;
I kad god vas umori to breme,
Počinite, a ja ću da kukam
Nad lešinom od Henrika kralja.

[Nosioi dižu truplo i upućuju se. — U to ulazi Gloster].

¹⁾ Da li *verwahrlost* može služiti za inglesku riječ *prodigious* (čudo od stvorenja), dvoumim. — Ruskonj prevođi to: *spaventoso*, što odgovara smislu.

²⁾ Ovoga stiha u Ruskonija nema.

Gloster. Stan'te ljudi, što nosite truplo!
Dole s ñime!

Ana. Koj' ĉarobnik crni
Tu hudobu zakle, da ometa
Bogoljubno i milosno djelo?

Gloster. Ćuste l', hu! Dole s tom lešinom!
Ili ja ću, Svetoga mi Pavla,
Neposlušne lešinam pretvorit.

Ii Vlastelin. O milorde, stani-der na stranu')
I daj mjesta neka lijes prode.

Gloster. Div!a psino! stani ti, kad velim:
Diž' mi s grudi na više to kople,
Ili ću te, Svetoga mi Pavla,
Zdroždit logom i zgñavit te nogom
Sporad tvoje drskosti, prosjaće.

[Nosioci polagaju na tle lijes].

Ana. Što? Svi drhću? Svi su prepadeni?
O! ja vaske prekoriti ne ću,
Jer vi n'jeste no smrtnici ljudi,
A ne mogu samrtnikâ oči
Da podnose prikaze djavolske. —
Aratos te, strašni paklen slugo!
Ti si imô oblasti jedino
Nad ñegovim samrtnijem t'jelom,
Al' ñegovu dušu imat ne ćeš:
Zato idi!

Gloster. O svetica slatka,
Ne psuj tako za božiju ljubav!

Ana: Crni vraže, u božije ime²⁾
Id' otole i ne ometaj nas!

¹⁾ Ove igre riječi: *stand back* (stani ná se) i *stand thou* (stani ti) nema ni u ñemačkog ni u talijanskog prevodioca.

²⁾ *Gloster: ... for charity* (za ljubav božju) — *Anne: ... for God's sake* (u božje ime). Očito je, da ova dva *for* imaju plastičnu vrijednost; ako ih se ne može prevesti, va!a im naći zamjenika. Prema tome je jestetična greška ñemački prijevod (*Gloster: Sei christlich, ... Anna: Um Gottes willen, ...*), dok talijanski ugada lijepo: *Gloster: ... in nome della carità ... -- Anna: ... in nome di Dio*).

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Ti si srećnu zemlju pretvorio
 Tvojim paklom i nu napunio
 Jauk-kletvam i urnebes-vriskom.
 Ako li se naslađuješ motrit
 Tvoja grozna djela, onda gledaj
 Taj uzorak klaonice tvoje. —
 O gospodo! Vidite! vidite!
 Kako rane mrtvoga Henrika
 Otvaraju smrznute usnice
 I kô iz njih vruća krvca curi! —
 Poervèni, poervèni sramom,¹⁾
 Ti gromado grdne grdosije!
 Jer je tvoje nazočje uzrokom,
 Da iz praznih i ledenih žila,
 Gdjeno više kapi krvi nema,
 Ova krvca na pole rijeava;
 Tu poplavu protiva prirode,
 To je tvoje izazvalo djelo,
 Protiv luctva, protiva prirode. —
 Ti, o Bože, što tu krvcu stvori,
 Ti osveti njegovo umorstvo!
 Ti, o zemlo, što tu krvcu piješ,
 Ti osveti njegovo umorstvo!
 Jâ ti, nebo, tr'jeskovima svojim
 Ošini-der ubojicu mrtva!
 Jâ ti, zemlo, prosij-der se širom,
 Pa ga živa proždri, kô što sada
 Gutaš krvcu ovog dobrog kraja,²⁾
 Te njegova paklen-ruka zakla!

Gloster. Ne znaš, gospo, da kršćanska ljubav
 Naređuje vraćat dobro za zlo
 I blagoslov za kletve?

¹⁾ *Blush, blush*, — poervèni, poervèni. — Ovo ponavljanje, što dava snage govoru, Nijemac ispusta.

²⁾ *As thou dost swallow up this good king's blood* (kako ti [sada] gutaš ovoga dobroga kraja krv). — Ovdje je Ruskoni zlo shvatio smislo, cijeneći da je ono *thou* (ti) upravljeno Glosteru, a nije no zemlji: Come tu (Gloster!!) inghiottisti la vita (!) di questo buon re. — U Nijemca je tačno.

Ana. Ti, huĉo,
 Ne znaš boŹjeg ni ĉudskog zakona;
 Nema nigdje tako divĉle zv'jeri,
 Da koj' nagon milosti ne ćuti.

Gloster. No ja takog nagona ne ćutim
 I baš za to niti zvijer n'jesam.

Ana. Ao ćuda, vrag kad pravo zbori!
Gloster. Većeg ćuda, kad s' andio jėdi! —
 O boŹansko remek-djelo, Źeno,')
 Voĉna budi i podaj mi dopust,
 Da riješim sebe do prigode
 Od onijeh krivda, što me b'jediš!

Ana. O pomore kuŹni, ćovijeće,
 Voĉan budi i podaj mi dopust,
 Da za tvoja poznata zloćinstva
 Do prigode kunem tebe kletog.

Gloster. Ĺepša no te jezik izreć' moŹe,
 Ud'jeli mi strplivo odmaka,
 Da se mogu pred tobom oprati.

Ana. Grdn'ji no te srce smislit moŹe,
 Nema za te izgovora kakvog,
 Veto samo ako se objesiš.

Gloster. Tim oćajem tuŹio bih sebe.

') Ovaj Glosterov govor i odgovor Anin u Ruskonija su — što se tiće jedrine stila i jestetićne Ĺepote — sasvijem pogriješeni, a što se tiće prijevoda, od ćesti. U Nijemca je pak — osim jedne cigle i neznatne pogreške [*diffused infection* (prosuta, biva priĹepćiva, infekcija) nije *giftiger Abschaum*, nego, kako Talijanac prevodi: *flagello contagioso*] — sve vrlo Ĺijepo i taćno prevedeno. Evo, uporedeća radi, oba dva prijevoda:

Gloster: ... Concedetemi, divina gloria del vostro sesso, concedetemi un momento d'udienza, per udire le mie discolpe sui delitti che m'imputate.

Anna: Lascia piuttosto, flagello contagioso dell'umanit , lascia ch'io abbia il tempo di maledire le tue opere e te.

Gloster: Ruhe, g ttlich Urbild eines Weibes,
 Von der vermeinten Schuld mir zu erlauben
 Gelegentlich bei dir mich zu befreien.

Anna: Ruhe, gift'ger Abschaum eines Mannes,
 Für die bekannte Schuld mir zu erlauben
 Gelegentlich zu fluchen dir Verfluchtem.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Ana. Ali bi se tim očajem oprô,
Jer bi sebi dužno s' osvetio,
Što si druge nedužno poklao.

Gloster. No, recimo, da ih poklô n'jesam ?¹⁾

Ana. Tada reci, da smaknuti n'jesu;
Ali oni poginuli jesu,
Vražji slugo, i to tvojom rukom.

Gloster. Tvoga muža ja ubio n'jesam.

Ana. Dakle živ je jošter!?

Gloster. Ne, umro je;
I ubijen rukom Jeduarda.

Ana. Lažeš, smradna, laživa gubico!²⁾
Kralica je Margita vidjela
Ubojitu palošinu tvoju,³⁾
Gdjeno vapa u négovoju krvi;
Taj si paloš jednom povadio
Na nu vlaštu, a tvoja su braća
Od ne prsi odvrnula šilak.

Gloster. Požegô me ne pogani jezik,
Koj' naprti vine moje braće
Sve na moja na nevina pleća.

Ana. Požegla te tvoja narav krvna,
Što ne sn'jeva drugo no pokoje.⁴⁾
N'jesi l' ti zar ovog krala smakô?

Gloster. To priznajem.

Ana. To priznaješ, ježu?⁵⁾
Onda i Bog nek ti pakô prizna
Radi ovog ernoga nedjela.
Ol on bješe dobar, blag, krepostan.

¹⁾ I ovdje je Ruskonî pogriješio smisô: *Say, that I slew them not?* nije: *Non dire che fossi io che gli uccidessi*, nego, kako Nijemac prevodi: *Setz', ich erschlug sie nicht.*

²⁾ *In thy foul throat thou liest* (u tvoj smradan grkljan ti lažeš). — Ovako jaku apostrofu Nijemac se je trudio da istakne koliko je mogao, prevodeći: *Du lügst in deinen Hals.* Ruskonî je svu tu dugu Šekspirovu psovku preveo jednom ciglom riječi: *Menti!* — To su jestetički *crimen-i!*

³⁾ *Falchion* nije *Messer* nego *spada*.

⁴⁾ *Dreamt* nije *s'intrattenne*, nego *träumte*.

⁵⁾ I jednako: *hedge-hog* nije *mostro*, nego *Igel*.

- Gloster. S toga više za nebeskog kraja,
Kod kojega i stoluje sada.
- Ana. On na nebu, a ti tamo nikad.
- Gloster. Tada ima da zahvali meni,
Što mu tamo pomogoh da pođe,
Jer zgodniji za raj no za zemlju.
- Ana. A ti n'jesi ni za koje mjesto,
Nego samo prikladan za pakô.
- Gloster. I za jedno još, ako si volna
Da ti kažem.
- Ana. Za tamnicu kakvu?
- Gloster. Za ložnicu tvoju!!
- Ana. Nigda mira
Ne vidjela klijet, gdje ti ležiš!
- Gloster. Tako i jest, gospo, dokle godir
Ja ne legnem s tobom.
- Ana. Ja se ufam.
- Gloster. A ja znadem. — Nego, lupka Ano, —
Ostavimo ovaj oštri megdan
Naših kâna, pa da nam je malo
Okrenuti u stavnije zборе!) —
Nije l' onaj, te uzročnik bješe
Ranoj smrti tih Plentedeneta,
Jeduarda, biva, i Henrika,
Zaslužio valda isti pr'jekor,
Kô i onaj, te vršitelj bješe?
- Ana. Ti si uzrok i pošledak kleti.
- Gloster. Tvoja lepост uzrok i pošledak,
Tvoja lepост, što me u snu mori,
Da ja radim vas sv'jet poubijat,
Tek da mi je ciglu živjet uru
Na tvojijem slatkijem űedrîma.?)

1) *Um aus dem raschen Anlauf ñnsers Witzes — In einen mehr gesetzten Ton zu fallen* nije sasvijem tačno, jer, i ako *keen encounter* može biti *rascher Anlauf*, ali svakako pristaje bolje i inokupnom smislu i značenju riječi *scharfer Zwickkampf*. Osim toga izostavljena je u drugoj vrsti riječ *something* = po-nešto, malo. -- U Ruskonija nema ni *keen* (oštar) ni *something*.

2) Evo kako u Ruskonija glase ova dva posljedna stiha, što sam ja *doslovce* preveo: *Se a tal prezzo potessi ottenere il vostro amore.*

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Ana. Da to mogu smislit, ubojice,
Ja ti velim, ovijem noktima¹⁾
Izgrebla bi lepост s moga lica.

Gloster. Ove oči ne bi mogle podn'jet
Da je taka lepост nakažena
A ti ne bi mogla je nagrdit,
Dokle god bih ja se našô blizu.
Kako sunce! vas sv'jet ogrijava,
Tako isto tvoja lepост mene,
Jer je ona moj danak, moj život.

Ana. Crna nojca tvoj danak zastrla,
A tvoj život smrt!

Gloster. O divni stvore,
Ne kun' sebe: ti si obodvoje.

Ana. Rad bih da sam, da mi ti s' osvetit.

Gloster. To je raspra protiva naravi,
Ko te lubi, tome se osvetit.

Ana. To je raspra razložna i prava,
Ubojici muža se osvetit.

Gloster. Ko te liši, gospo, tvoga muža,
To uradi, da ti boleg nađe.

Ana. Boleg nema, da na zemli diše.

Gloster. Ali živi, ko te boje lubi.

Ana. Ko je, reci?

Gloster. Plentèdenet.

Ana. Kako?

To je ñeg'vo ime.

Gloster. Isto ime,
Ali čoek mnogo boje vrsti.

Ana. Gdje je?

Gloster. Ovdje.

[Ona ga zaplune.]

Rašta pluvaš na me?

Ana. Kami da je smrtonosan otrov,
Tebe radi!

Gloster. Nije nigda otrov
Iz sladega ispanuo mjesta.

¹⁾ Nijemac izostavlja *I tell the (ja govorim tebi).*

- Ana. Nije nigda zal'jepio otrov
Gadn'ju žabu. Iskidaj se ôtle!
Ti mi kužiš oči.
- Gloster. Tvoje oči,
Slatka gospo, okužiše moje.
- Ana. Kami da su ognjeni zmajevi,
Da te mrtva sprže!
- Gloster. Kami da su!
Jer bi dajbud' od jedanput umro,
Dok me sada živom smrću more.
Tvoje oči izvabiše mojim
Slanih suza, zastidješe pogled
Od bujice djetinjskijeh kapi:
Ove oči, e se nigda n'jesu
Orosile milosnicom suzom:
Ne ni onda, kadno Jok, moj otac,
I Jeduard plakahu, čujući
Tužni cvilik, što je Retlend pištô,
Mrki Klifod na ű kad mača trže;
Ne ni onda, kad tvoj hrabri otac
Pričaše nam kako d'jete malo
Tužnu priču smrti oca moga
Te se dvaest ustavljaše puta,
Da uzdiše i da suze roni,
Tako da su svjema naokolo
Lica vlažna poput stabla bila,
Kadano je kišom poštrapatô:
I u ona žalosna vremena
Moje muško prezrelo je oko
Smjernu suzu; i što oni vaji
N'jesu mogli odavle ist'ještit,
To je tvoja uradila lepôt,
Te ih plačem éorave učini.
N'jesam nikad nikoga molakô,
Prijateļa niti dušmanina;
Moja usta n'jesu nikad mogla
Naučiti slatke, mázne r'ječi:
Ama sada, gdje je lepôt tvoja

Urečena za nagradu meni,
Moje srce bahato moljaka
I nagoni jezik neka zbori.

[Ona ga prezirno gleda.]

Tvoju usnu na taj rug ne uči,
Jer je, gospo, za luppe stvorena,
Ama nije za onaki prezir.¹⁾

Ako tvoje osvetljivo srce
Ne zna praštat, gledil! ja ti pružam
Britkog mača, i to li si volna,
Ti ga rini u te vjerne grudi
I izdeni dušu, što te lubi:

Nu ih gole pred udarcem smrtnim,
Pa te molu, smjerno klečeć: ubij!

[On razgala prsi; Ana zamahuje mačem.]

Što si stala? Ja Henrika smakoh, ...,
Al' me nagna lepost tvoja na to.
Što se libiš? Ja ti muža ubih,

[Ona opet zamahuje na n.]

Al' me nagna tvoje rajsko lice.

[Pada joj mač iz ruka.]

Digni mača ili digni mene.

Ana. Ustaj gore, licemjerče, ustaj!
Jer, i ako želna smrti tvoje,
Al' ja ne ću vršitelem biti.

Gloster. Tad mi reci, neka sâm se smaknem,
Pa ću s'ubit.

Ana. To sam već ti rekla.

Gloster. Jest, u jédu; ali opet reci,
Pa će istim mahom ova ruka,
Koja smače rad ljubavi tvoje
Ljubav tvoju, mnogo vjernju ljubav

¹⁾ For it was made for kissing, lady, not for such contempt (jer ona [usna] bješe učinena za luppe, gospodo, ne za takav prezir). U Nijemca: Zum Kuss geschaffen, Herrin, sind sie ja; što nije tačno, jer je izostavljeno: ne za takav prezir; osim toga je i jestetički pogriješeno, pošto, u onakom obliku, nema one nežnosti, te je u matici ima. — Talijancu se može jedino prigovoriti, što je contempt preveo collera.

Porad tvoje ljubavi smaknuti:!)
Bićeš kriva smrti obojice.

Ana. Ja bih rada tvoje srce znati.

Gloster. Ti ga znadeš po jeziku mome.

Ana. Ali strah me, da oboje lažu.

Gloster. Tad istinu ne izusti niko.

Ana. Dobro, dobro; pripaši tvog mača.

Gloster. No reci mi, sklopismo li mira?

Ana. To ćeš tekar s vremenom doznati.

Gloster. A mogu li živjeti u nadi?

Ana. Ja se nadam, svi da tako žive.

Gloster. Na milosti, uzmi ovaj prsten.

[Ona natiče prsten.]

Ana. Uzimati nije dati.

Gloster. Gledaj!

Kô moj prsten o tvoj prst se svio,

Tako isto i tvoje su grudi

Ujagmile moje b'jedno srce:

Drž' oboje, oboje su tvoji.

Pa to l' smije tvoj ponizan sluga

Od podatne tvoje ruke prosit

Jednu ciglu milost, na vijeke

Ti ćeš néga srećnijem učinit.

Ana. A to što je?

Gloster. Da izvoliš pustit

Ovu tužnu rabotu onome,

Koj' imade većega uzroka

Žalosnikom biti, a ti ončas

Da okreneš do Krozbaja grada;

Jer kad ovog plemenitog kraja

U manastir Četseov ukopam

I négovu kad nakvasim raku

Suzam svojim u znak pokajaña,

Ja ću tebi na pohodnu doći

Sa svom poštom, kojano te ide.

!) Talijanac nije pridržao ovu igru riječi, koja će čitaoca s prve možda malo pomesti. U Nijemca je ima.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Radi raznih i tajnih uzroka,
Ja te molim, učini mi ljubav.

Ana. Sa svim sreem, a milo mi vidjet
Da se tako kaješ. — Tresil, Bekle,
Vi dodite sa mnom.

Gloster. Reci: S bogom!

Ana. To je više no si zaslužio;
No pošto me učiš da ti laskam,
Umisli se da već rekoh s bogom.
[Odlaze: knegiña Ana, Tresil i Bekle.]

Gloster. Vi, gospodo, prihvatite truplo.

2-i Vlastelin. Je l' u Četse, plemeniti lorde?

Gloster. Nije, nego u fratara b'jelih
I čekajte tamo dok ja dodem.
[Odlazi pratña s truplom.]

Jel' u 'vakom ćeifu ikada
Iko s ženskom ašikovó glavom?
Je l' u 'vakom ćeifu ikada
Iko žensku osvojio glavu? —
Biće moja, no za dugo ne će. —
Je l' moguće! Jâ, koji sam smakó
Nenog muža i negova oca,
Ja je dobit, baš kad će joj sree
U napunu mržñe da prekipi,
Kad su usta puna joj kletava,
Kad su oči punane joj suza,
Krvav svjedok mog nedjela pred ñom,¹⁾
Bog, ñe savjest i taj l'jes proc mene,²⁾
A ja nigdje prijateľa kojeg,
Da poštapi moju molbu, samac,
Razmi vraga i vuhvenih oči,
Pa je dobit!³⁾ — Vâs sv'jet proti ništa!

¹⁾ *Der Zeuge ihres Hasses blutend da.* Ono *ihres* moglo bi stati, kad bi pred Anom ležalo truplo Glosterovo, koga je ona mrzjela, a ne Henrikovo, kojega je ona ljubila. Pa opet *my* ne znači *nezin*, nego *moj*. — Ruskoni prevodi oštroumno . . . *accanto all' inanime corpo che eccitava la sua vendetta contro di me.* Samo što *hatred* nije *vendetta*, a još mañe *witness* (svjedočanstvo) *eccitamento*.

²⁾ *These bars* Nijentac prevodi: *all dies*, valda prisijen stihom.

³⁾ U Ruskonija debela jestetična greška: *And yet to win her* (i ipak dobit je) prevedeno je jednom ciglom mlohavom riječi: *vincerla!* — Uporedi Nijemca: *Und doch sie zu gewinnen!*

Ha! Je l' ona jur zaboravila
Onog vrlog kneza, Jeduarda,
Nenog muža, što sam — ima tome
Od prilike tri mjeseca dana —
U mom b'jesu u Tjuksberi probo?
Nežnijega, milijeg plemića,
Mlada, hrabra, pametna i dojsta
Od kraljevske krvi, širom sv'jeta
Ne bi mogô pored néga naći.
I sad ona hoće da ponizi
Svoje oči na me, koj' otrgoh
Zlatan cvijet ovog lupkog kneza
I nu vlaštu udovicom stvorih
U posteli jadovaña punoj?
Na me, koji vaskolik ne vr'jedim
Niti polu onog Jeduarda?
Na me, hroma i nakazu 'vaku? —
Postaviću vojvodinu svoju
Za prosjačku jednu mjedenicu,
Da se do sad u svom liku varah:
Jest, duše mi, ona ti je našla —
A to ni sâm ne bih znao kako —
Da sam divan i pristao čoek.
Potrošiću štogod u zrcalo
I dobit desetak krojačâ,
Pa ću učit nošne i pečit se;
Pokle sebi u hator sam ušô,
Držaću se kojim malim troškom. —
Nego najpre red mi je opravit
Tog gospara u négovu raku,
Pak se vrnut cvileć lubi svojoj. —
Sini, sunce, dok zrcalo kûpim,
Sjenu svoju da vidim gdje stupim.

[Odlazi.]

O S V E T A.

Novela iz dubrovačke prošlosti.

Prijaatelju Pavlu Orloviću

posvećuje M. de Valois.

(11)

XI.

Pod pritiskom udara krute sudbine, kad se kroz ljudsko srce prelijeva uspomena za uspomenom, bol za boli, razočarañe za razočarañem, rasplinuti ideali i porušene ideje, jedina priroda predstavlja nam se kao najmilija majka i u ñoj ÷ovjek nalazi utjehe bõnom sreñu svome. Sladak je ñezin poj duhu našemu. Svak će se u životu spomiñati danã, kada je pod ÷arobnom bistrinom nebeskoga modrila sañao djetiuñskom svježinom mašte o budućnosti punoj bajnosti i ÷ara i vrhunaravnijeh osjećaja; kad mu se mašta zalijetala u nedoglednu prošlost i budućnost, u mistiène krajeve svjetlosti, i topila se u miļu lepše nade, kao zgra na istoku u zagrlaju sunčanijeh zraka; poezija prirode zamijenila bi tada frazu umorena duha. Ko se ne spomiñe danã, kada bi se za vedre noći pod mjeseèevim svijetlom i milionom sjajnijeh zvijezda divio raskoši bogate prirode? U tim ÷asovima draž i poezija letne noći osvajala bi našu dušu, tješila bi naše srce, a sav nam se svijet prekazivao nevin kao dijete. Ko ne pamti, kako mu se veseo prekazivao svijet, kako su mu se grudi širile, kad je, opojen hladnijem jutruñijem uzduhom, udisao miris rahle zemlje, rosnatoga lišća, raznolikoga cvijeća, hladovite põme, tankolistoga ÷empresa, žarke pelargonije, bijele kamelije, miomirisne ružice; kad je slušao disañe neizbrojnijeh života, silan dah oživjele prirode? Zora nam se tada umilato smiješi, svježijem ustima celiva ÷elo i obasipa nas milijem mirisom cvijetnoga jutra. Divno li je Baudelaire o prirodi kazao:

„La nature est un temple où de vivans pliers
Laissent parfois sortir de confuses paroles.
L'homme y passe à travers des forêts de symboles
Qui l'observent avec des regards familiers...“

Jaoh se onome, ÷ije je srce zatvoreno ñežnome glasu
divne prirode!

I Pijerka Pucića ona nije mogla utješiti niti osloboditi ga one grižne, koja ga je nakon osvete okupila. Sve lepote prirodne, svježina, miris, lahor, trepet zvijezda i sjaj mjeseca, sve se kupilo u nesretno njegovo srce i još jače djelovalo na ojađenu mu dušu. Ni lepota prirode sa svojim kontrastom, ni srebro mjeseca, ni zlatni trakovi zvijezda, nijesu mogli izbrisati ispred njegovijeh oči krvavu osvetu izvršenu na Leni i Ivanu, koji su mu kao prikaza uvijek pred očima lebdjeli i nikada mu duhu mira ne davali. Duboka se tuga ovila oko njegova srca, i on je na vijeke kazao s bogom svojoj sreći i zadovoljstvu. Očaj ga je sasvijem od društva osamio; lutao je desno i lijevo po osamljenim mjestima, kao da želi duble u prirodu prodrijeti, u vječnoj nadi da će u gluhim noćnim tišinama, u samoći, pod brsnatim krovom drveća, naći žudeni mir i utjehu; ali uzalud, savijest ga je tada još jače morila i on se osjećao sasvim osamljen, izgubljen, na goloj nedoglednoj pustoši.

Divna je noć. Nebo kao da pliva u plavome moru mirisne svježine, koja se diže iz cvatećih voćnaka na podnožju Srđa. Zvijezde na nebu trepere; mjesec sjaji kao srp od usijana zlata, njegovi traci prodiru kroz morsku površinu i odrazuju se, gdje slabije gdje jače, nekim osobitim svijetlom. Duboka se tišina slegla na cijelu prirodu, nema ni najtišega lahora. Duša prirode saña mističan san i svoje osjećaje saopćuje ljudskoj duši, koja ne pojmi toga utjecaja, kao ni ona modra noć, čiji se skutovi gube u prostranom horizontu. Nigdje nije bilo vidjeti žive duše, samo putem koji vodi u sv. Jakob naglo je hodio jedan čovjek, nešto je sam sobom mrmľao i kao izvan sebe ruke u vis bacao. Bio je to Pijerko Pucić, koji je često na tu uru noći u sv. Jakob polazio, bježeći od svakoga društva, želan da utiša uzburkane valove svoje duše i da se u samoći prirodi izjada. Lice mu izgledaše mnogo starije; duboki nabori bijahu se urezali oko usta, razrovali mu lice i čelo, a oko bješe izgubilo svu svoju vatru kao u mrtvaca. Zagledao bi se kad i kad u zvijezde, a u duši bilo mu davno mrtvo, kao u moru, koje je iza oluje ostalo ustalasano. U svakoj kapi njegova života živi spomen na uništenu porodicu, a taj je spomen otrov njegovoj duši, koji mu ogorčava teške dane i duge noći. Upropašćen je u najboljem cvijetu mladosti i nadâ; oko nega sve je

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

zatvoreno, preostaju mu samo suze, kad bi i one mogle napuniti prazninu u njegovu sreću. Sve je užasno njegovu pogledu, jer svugdje vidi grozan prizor one noći, kad je s nekim zadovoljstvom uskliknuo: „Osvetio sam se!“ Na ovu pomisao leden znoj smokri mu čelo, a iz grudi provali dubok uzdah, te stiskajući šake nekim očajnim glasom ponovi više puta: „Trebalo jednom svršiti, užasan je ovaj moj život“. Govoreći ovako dospije iza crkve i približi se duboku ponoru, koji se nad morem uzdiže. Njegov je duh bio potpuno zatvoren, najgroznije misli miješale su u njegovoj pameti i osjećao se sasvim i za uvijek izgubljen. Izložen teškoj sudbini među nebom i zemljom, život mu se pričinio nesnosiv i tražio je način kako bi što prije patnjama učinio kraj. Spusti se nad ponor i sa zvjerskim pogledom zagleda se u dubinu ponora, ali na neki unutrašnji glas, koji mu prišapće: „ne daj se“, odvažnost ga ostavi, te se uspreže razgledajući jednako ponor, koji kao da ga privlače neodoljivom silom.

— Ne, od jednom ciknu odvažno, samoubojstvo je podlost. Namet samo čovjeka na to uka. Namet, ponovi sobom nekim sarkastičnim posmijehom. Kakav namet? Bol... nesreća... bijeda... sramota. Oh, vaša umrijeti, i baš večeras... više je dosta ovih muka.

Opet se zagleda u dubinu, ali na pomisao takove smrti i na ono što će kasnije svijet o njemu govoriti, ugrize se za usne, zgrabi se čvrsto rukama za kose i lupnuvši nogom o zemlju: Ne, reče, vaša živjeti za inad sudbini, koja me ovoliko progoni. Ali dalje živjeti, promisli odmah, pa ovako osamljen, prezren, unesrećen, razočaran... jer sam ljubio... oh, lepše je umrijeti... Neka jednom svrši!

Izgovarajući potođe riječi nastojao se savladati i, nadnjevši se jače nad zid, htjede se strovaliti, ali iznenada jedan glas poviče za njim: „Čekaj! Što činiš?!“ i okrenuvši se spazi sijeda benedektinca, koji ga je već bio za haline uhvatio.

— Hajde, sotonu, nasilno odgovori Pijerko, ne vjerujući svojim očima. Sad mi priječiš nakon što si me potaknula. Umrijeću i protiv tvojoj volji.

— Ne, sinko, nastavi starac umilatim glasom. Bog je onaj koji ti to priječi.

— Bog ... Bog ... Bog ... još i ovo ime, još i nada ova ... Bog? Gdje si, ko si, što hoćeš od mene?

— On te želi izbaviti iz ove propasti, gdje te je zaslijep-
lenost dovela. Nemoj se oglušiti njegovu glasu.

Pijerko dotakavši se fratrove hačine i ne mogavši mu u uzrujanosti raspoznati lice, je li čovjek ili kakva prikaza, još je mislio da je u rukama sotone, koja ga je na ponor dovela, i snažno oprijevši se, nastojao je otrgnuti mu se iz ruka i skočiti u ponor: hotio je po što po to te večeri svršiti.

— Poslušaj me, za ljubav božiju, zavapi fratar, uhvativši ga snažno za ruke. Nastojacu ti učiniti dobra, sve što god ti hoćeš, samo te zaklišem da odustaneš od te nesretne nakane.

— A ko si ti? upita ga Pijerko, omjerivši ga prije pogledom od glave do pete. Mogu li znati ko si, neoprezna prikazo, koja si mi zapriječila da izvršim što sam odlučio?

— Ja sam O. Ivan Dremežić, odgovori fratar.

— A što od mene išteš?

— Želim te spasti i Bogu te povratiti.

— Spasti me ... Bogu me povratiti ... I ti misliš možda da je to moguće ... Poznaš li me? Vрати se među mirne zidine svoga samostana, vrati se onamo i moli, pa ako tvoja molitva dopire do Boga, koga si mi više puta spomenuo, reci mu da bolje postupa sa čovjekom ... Ali sve zaludu, večeras valja svršiti ... Idi! Ostavi me!

— Ne, sinko, nemoj tako govoriti, primijeti fratar postavivši se pred nega. Nemoj naopako suditi o božijoj providnosti. Hodi sa mnom, obećajem ti da ću te usrećiti.

Na tako miloj opreci, na nežne ove riječi, na ponudenoj sreći, Pijerko se prene kao iz duboka sna, mило pogleda fratra, koji se toliko za nega zauzeo, pa odgovori:

— Poći s tobom, reče, a gdje? Ti ćeš me usrećiti za jedan dan, a poslije? ... Neka bude što bude, barem ću moći kazati da sam jedan dan bio sretan u svome životu ... U mojoj nesreći je li ikada posmijeh zatitrao na mojim usnicama? ... Ali ti ne ćeš uspjeti; ja sam odviše nesretan i, mjesto da se za mene toliko zauzimaš, bolje bi učinio da me pustiš da umrem; bol me je skončala i ne nalazim zašto bih više živio. Moj je život bez ikakve nade u bolju budućnost. Oh, mlad sam, mlad

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

sam, a za mene je ipak već sve mrtvo. Ja sam najnesretniji stvor na ovome svijetu. Oh, majko, dobra moja majko, poražen od boli usklikne Pijerko, zašto tebe nijesam slušao?!

— A kako? Ti možda ne čuješ božiji glas, jadni sinko? prihvati fratar. Zar je tako otvrdnulo sree tvoje?

Boga sam molio, ali kao dijete; malo po malo zaboravio sam ga, negovo sam ime malo kad poslije spominao... i nijesam u nega vjerovao, ne vjerujem, ne čujem i..... hoću umrijeti. Zaklišem te, pusti me.

Dobri fratar čuvši očajne ove riječi i misleći da je uzaludan vas negov trud, podiže oči k nebu i nakon kratke ali žarke molitve:

— Sinko, reče uzdišući, slijedi me, vidjećeš je li doista ovaj Bog tako okrutan sa čovjekom, kako ti misliš. Oh! obećajem ti, bićeš sretan.

Ovako govoreći uhvati Pijerka za ruku i povede ga gotovo na silu za sobom, a Pijerko, kao nagnat nekom tajnom silom, pođe smjerno za nim sve do samostanskih vrata. Pred vratima od samostana Pijerko zapita fratra:

- Dobri oče, gdje me vodiš?
- U božiju kuću, gdje ćeš osjetiti najveće užitke života.
- A ja?... dakle zbiła ti mene ne poznaš?...
- Poznam te, poznam te, ti si izgubljena ovca i vała te povratiti k stadu. Udi!

Pred svjetilkom koja je pred vratima samostanskim gorjela, vidje Pijerko na licu dobrog fratra razlivenu neku vedru ozbilnost, koja ga zadivi i ujedno ulije mu nadu da možda nije za nega sve propalo. Osjećajući da je ovaj čovjek shvatio svu dubinu negove boli, ali da ipak ne očajava o nemu, ohrabri se i sam i ude u samostan.

— Sada počini malo, reče fratar, nakon što ga je doveo u ćeliju pokraj svoje. Ovdje nema nikakve pogibli. Spavaćeš mirno, a mislim da ti je i potreba. Ako ti bude što od potrebe, ja sam uza te, a zatim... ovdje je Bog, sinko, on će za sve providjeti. Već zvoni hor, meni vała moliti se Bogu, a pomoliću se i za tebe, pomoliću se, i nadam se da će moje molitve doprijeti onamo... na nebo.

I fratar se udali, ali prije nego će preko vrata pristupi opet Pijerku i stisnuvši mu ruke:

— Trebaš li što, upita ga; reci bez ikakova obzira.

— Ne trebam, odgovori Pijerko, pogledavši ga kao izvan sebe.

— Obećaješ li mi da ćeš mirno spavati?

— Nadam se.

— Bog te blagoslovio, sinko! S bogom do sutra!

Kad je fratar iz sobe izašao, Pijerko otvori polagano prozor, baci pogled na grad koji je spavao i nazva ga okrutnim, jer je dao povoda zlom njegovu udesu, ali sjetivši se da će mu te misli živce gore uzrujati, zatvori prozor i baci se onako obučen na postelju. Odjek fratarskoga pojaña u horu i do ñega je dopirao, te s nekim zanosom stade slušati onu mističnu psalmodiju, koja se je uzvišenim akcentom razlijegala u tihoj noći, ali svladan onom andeoskom harmonijom, zatvori polagano oči i usnu dubokim snom.

(Nastaviće se).

МУДРЕ ИЗРЕКЕ.

x.

1. Svjetovna чељад не баве се тако малијем стварима као пук, али се пук не забавља тако ништетнијем стварима како свјетовна чељад.

Вовнарг.

2. Онај који је рођен да слуша, слушао би и на пријестољу.

Исти.

3. Закон душâ није друкчији од тјелеса, која не могу да се уздрже него непрестанијем храњењем.

Исти.

4. Има увредâ, на које треба премучати, да се не извргне погибли част.

Исти.

SITNICE IZ DUBROVAČKE PROŠLOSTI. (6)

— A. Vučetić. —

Srditost Maroja Kaboge.

Najvruča i najčišća ljubav domovine i samopregorijevañe pojavla se neprestano u povjesti staroga Dubrovnika; ta je ljubav bila Dubrovčanima prirodena i neusiljena, jer joj je bio korijen dubok i prirodan: oni radeći za domovinu, radili su za svoje, za slobodu; a znali su, koliko to vrijedi.

I u doba trešñe bilo je sjajnijeh primjera te ljubavi: Nikolica Bunić, Maroje Kabužić (*Caboga*) i drugi tada se proslaviše. Ali Maroje Brñin Kaboga, koga su zvali Maroje Spaletić ili Špaletin (Sepaletin) bješe veoma srdit i naprasit. Porad ubojstva bi zatvoren u tamnicu, gdje je čamio sve do velike trešñe 6. aprila 1667. Prije trešñe kušao je, ne bi li mu se smilovali, te prekaza molbu pred vijeće molenijeh.¹⁾ Bio je vlastelin, a imao je već koju zaslugu za državu. Vijeće molenijeh sastade se u petak pred Cvijeti 1. aprila i to posledñi put prije trešñe; u ñemu je bilo trideset i pet vijećnika, a predsjedao je knez dubrovački Simo Ghetaldi, koji poslije zaglavi u trešñi. Senat dade pročitati molbu Marojinu i odluči, da je podastere velikomu vijeću. Trešña 6. aprila, koja bi za svakoga u Dubrovniku rasap i nesreća, donese slobodu Maroju, a stanovnicima, koji je bjehu preživjeli, anarhiju. Ona trajaše od srijede velike do ponedjenika po Uskrsu. Taj dan sastade se prvi put iza trešñe veliko vijeće i izabere desetoricu vlastele da upravljaju gradom, ujedno odluči da se unajmi tri stotine vojnika za obranu grada i republike, te izabere šest kapetana, tako da svakomu bude dodijeljeno po pedeset vojnika. Izbor pade i na Maroja Kabogu, te i on s ostalijem pet kapetana imao je braniti grad i pod upravom desetorice povratiti mir i poredak. Malo dana poslije, 23. aprila, veliko vijeće sastade se u Leverinu i na mjesto one desetorice izabere dvanaesticu (trinaesticu), između kojijeh i Maroja, većinom od dva glasa. Svake nedjele

¹⁾ Iz Liber Ref. Cons. Rog.

imali su ova dvanaestorica mijeñati svoga glavara (*caput*)¹⁾. Maroje Kaboga bješe dakle udionik najveće vojničke i gradanske vlasti iza trešne. Ali on bješe zaslužan i kao poslanik u Turskoj još prije trešne, gdje se bješe upoznao s momkom Sulejmanom, koji ga je posluživao i koji mu je ostao veoma odan i kad se kasnije uspeo na čast velikoga vezira. Kad je Kaboga iza trešne opet kao poslanik bio u Turskoj, nade u Sulejmanu dobra prijatelja, te mu pođe za rukom postići dobar uspjeh svomu poslanstvu.²⁾

Uprav je bilo dne 27. oktobra 1671, kad je Maroje bio, kao poslanik iz Turske, sa svojijem drugom u *kontumaciji* u Lazaretima na Pločama. On bješe s toga osamljen; i, ako mu je što trebalo u gradu, mogao je koga drugoga poslati. Lazareti su bili spojeni s Taborom jednijem svodom, poviše kojega je prolazio put od Pločâ, a svod je imao veliku gvozdenu rešetku ili vrata. Bilo je tu sôdatâ (vojnika), koji su čuvali stražu na Lazaretima i na Taboru; jedno im je oružje bilo debeo štap. S Lazaretima bješe spojen zdravstveni ured, a kapetan ili starješina ovoga ureda bješe onda Andrija Andrijaši (*Andriassi*), koji je upravljao Lazaretima, Taborom i stražama. Andrijaši je bio i prije u službi republike na strani, tako g. 1667. u septembru bio je poslat s Marojem Gučetićem u Hercegnovi kao tumač, a g. 1668. avgusta mjeseca u istoj službi kod novijeh poslanika dubrovačkih u Jedreni.

Onaj dan po podne stajao je na straži u Taboru sôdat Dole, a u Lazaretima sôdat Muše, koji je čuvao poslanike; drugijeh vojnika ne bješe, jer su se bili odalečili. Vidi se da se onda ni straža nije uzimala onako oštro, kako je mi pojмимо sada. Kapetan Andrijaši sjedao je s nekoliko drugijeh ljudi kod rešetke (*rastrello*) Lazareta, kad s Tabora dode do ñega sôdat Dole i reče mu:

— Kapetane, posila me (šale me) Maroje Špaletin ñešto do grada.

Ñemu će Andrijaši na to:

— Koliko vas ostaje na stražu (straži) od Tabora?

— Nije nitko, nego ja jedan.

¹⁾ Zapis iza trešne.

²⁾ Upor. Engela.

— Pokli nije veće sôdatâ, stoj na straži od Tabora, dokle ostali dođu.

Malo za tijem dođe odozgor sa strane novijeh Lazareta sôdat Muše, noseći praznu gostaru, i reče kapetanu:

— Poslô me Maroje Špaletin, da im u gradu kupim vina.

— A ostaje li još koliko sôdatâ?

— Nijé ni jednoga, nego ja i Dole.

Tada kapetan Andrijaši primijeti sôdatu Muši, pošto nema drugijeh sôdata, da on otide na stražu gospode poslanika, a Dole na stražu u Tabor, sve dok dođu drugi vojnici; tako da će moći poslužiti gospodu poslanike.

Muše vrati se u poslanika i po svoj prilici pripovjedi Maroju odgovore kapetanove, kako što bješe možda učinio i sôdat Dole prije.

Na to plane od jeda Maroje Kaboga i u svojoj srditosti počini težak prestupak: uzme debeli štap sôdatski, istrči iz Lazareta i dođe pred kapetana Andrijašija. Kad ga kapetan vidje, odmah ustade na noge i skide klobuk pred poslanikom. Ali mu Maroje reče:

— Zašto ne date soldata?

A kapetan nému:

— *Perchè non ci sono adesso che due soli; come verranno gli altri, saranno serviti.* (Jer sada ih nema nego samo dva; kad dođu drugi, bićete služeni).

A Maroje nému bestidno:

— J..... k..... sinu, j..... spurjane (nahode), i, ponavljajući te riječi neprestano, počne ga štapom udarati po glavi. Kapetan stade bježati, a Maroje za nim, bez papuča, (tako je kazao kapetan), bacajući se kameñem za nim te jednijem kamenom udari ga u leđa, a drugijem pod laktac desne ruke, tako da se kapetanu napne vrka i ostade ne mala bolest.

Onda su brijači često liječili, gotovo kao i liječnici, te Andrijaši iznoseći tužbu na Maroja pred malo vijeće, pozove se za udarac na laktu na svjedočanstvo Petra Ferra, brijača. O ovoj tužbi na Kabogu malo je vijeće vodilo pravdu.

Još jednom srditost navede Kabogu nekoliko godina kasnije, da se okaļa krvlju svoga bližnega.

Pored toga velika je zasluga njegova za domovinu, jer god. 1678. spase Dubrovnik od turske proždrlivosti i odvoji s Đurom Bućom, kao poslanik u Carigradu, i s Nikolicom Bunićem i Marinom Gučetićem, poslanicima u Bosni. Nikola Bunić i drug mu biše zatvoreni u tamnicu u Silistriji, a Kaboga s Bućom u Carigradu, u okuženu tamnicu, jer su ih Turci htjeli prinuditi, da pristanu na njihove pretjerane zahtjeve za isplatu novaca, koje su tražili od Dubrovnika. Bunić umrije u tamnici u Silistriji, a Kaboga i drugovi, ne mareći za svoj život, postojano odbijahu turske zahtjeve i iz tamnice sokoľahu dubrovački senat, da ne popusti i da se ne obazire na njihov život, jer da će se oni žrtvovati u korist domovine. Ova postojanost Marojeva i drugova mu udivi tursku vladu, te ih ona napokon pusti na slobodu. Ako je tada otkloňena nevoľa od Dubrovnika, to je zasluga Marojina i drugova mu.

Ako je Maroje bio žestok u srditosti, ali je bio žestok i u rodoljublju.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

„Maternità“ Ade Negri.

— Walter baron Ľubibratić. —

(Kraj).

III.

Treći dio „Maternità“ — naslov mu je „Acqueforti“ — sadržava većim dijelom pjesme, koje baš ne stoje u svezi s materinskim bolima i radostima. To su lirike razna sadržaja, ali u svakoj pojedinoj pjesmi oskače čisto lirska narav Ade Negri, koja s malo ěvrstih poteza stvara slike neprolazne vrijednosti. Slijedeći nadahnuće svoga srca i vlastiti pjesnički polet prikazuje nam na najganutljiviji način sve boli i jade nevolnih. Za njih nalazi u svom srcu izraze duboke sućuti i milosrđa, nima posvećuje stihove prožete žarkom ljubavlju prama iskrnemu.

Tako nam u „L'organetto“ pokazuje stara vojnika, koji je kod Aspromonte u borbi za slobodu mile domovine dopao teških rana. Sa svojim „organetto“ ide od ulice do ulice, da zasluži koricu kruha. Sa radošću sluša Ada negove „stanchi ritmi“, jer

sanno a la povera gente
portare un soffio, un raggio di queta gaiezza ridente.

Ada Ľubi toga „Beethoven-a de la strada“, jer nosi i u najzabitnije ulice gradske, gdje boravi nevoĽa, gdje je siromaštvu stan, traćak utjehe, zraku radosti onim jadnicima, koji se pod većer na kućnom pragu odmaraju od dnevnoga truda, da sutra nastave svoj tegotni rad:

Nina, Rosetta, Bice discendono a salti le scale,
ansando un poco, smorte dal lento terribile male
che sugge a goccia le vene del povero. E tu
suoni per quella gioia le danze del tempo che fu:
Oh, vana, oh, breve gioia di corpi a la vita anelanti,
chiusi doman fra il sordo fragor de le macchine urlanti.

Ada Negri, ta bogata i slavljena žena, koja je u svojoj mladosti iskusila svaku bijedu, ne mođe, i ako se sada nalazi u veoma povolnim prilikama, da zaboravi one jadnike, koje bijeda sili, da se predadu na milost i nemilost okrutnim, nemilosrdnim gospodarima, da vuku teške lance najtežega ropstva,

bez nade da će se nihovo stanje ikada poboljšati, jer kad pokušaju da skrše te lance, onda

colpi, fischi di palle, urli, sassate.

I jadnome radniku, žrtvi nasila, koga ogromna povorka drugova prati do zadnjega počivališta, posvećuje Ada jednu od najuzvišenijih svojih oda. Nego Ada uvida, da ti bijednici ne će silom postići žuđeni cilj; razumije, da za to treba složna rada, uzajamne solidarnosti i postojanosti u nejednakoj borbi. Zna, da će još mnogo žrtava pasti, dok se dode do konačnoga sporazumleña među onima, koji rade, i onima, koji rad plaćaju, ali zato ne vaļa klonuti duhom, nego složno i postojano koracati k uzvišenoj svrsi. I tako stavļa Ada Negri u usta jednom od pratilaca one uzvišene stihove, u kojima se zreali sva nežina plemenita duša:

Eccoci tutti

a le tue pompe estreme.

Quel giorno solo noi verrem distrutti
che non saremo insieme.

Sappiamo ormai che, in nostra fede avvinti,
rinnoveremo il mondo.

Son retaggio de i deboli e de i vinti
il gesto furibondo,

il cieco sasso, degli incendi il lume
sanguigno, e il pazzo urlare.

Noi siamo il grande e maestoso fiume
che volge il corso al mare.

Oh, come lungi ancor le radiose
battaglie del lavoro

Quante vittime ancor lungo la via
irta di sassi e spine,

ne la guerra inugual, ne l'agonia
tremenda e senza fine

de la fatica che non ha conforto,
de la scarsa mercede,

del duro pane! . . . Oh, camerata morto,
dormi ne la tua fede

L'ira nostra non è turbin che passa
denso di lampi e tuoni:

è l'avanzar compatto ed incessante
fra torbidi perigli,

non per noi, non per noi, ma per le sante
gioie de' nostri figli:

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Луна Ђеловић

БЕОГРАД

Luka 500 Celović

БЕОГРАД

è il batter senza tregua coi pesanti
martelli il duro masso,
a poco a poco discredando, ansanti,
le vèrtebre del sasso:
nostra fede portar come un bel fiore
su l'elsa d'una spada:
stringer le file se un fratel ci muore,
e seguitar la strada.

Medu onim nevoľnicima, koji u najtežem radu provode sav svoj život, bila je i majka naše Ade. Godinu dana pošto se rodi, izgubi Ada svoga oca. Majka, sama na svijetu bez prijatelja, bez rodbine, odgoji Adu i brata joj znojem svoga lica, ustrajnim i postojanim radom svojih ruku. Radila je neprekidno za dvadeset godina u jednoj tvornici vune u Lodi. Svojim krvavo prištedenim novcem dade Adu u školu. Dopršivši licejske nauke bude namještena — kako smo već spomenuli — u Motta Visconti kao učiteljica. U svojoj je majci imala Ada prvi i najuzvišeniji ideal kreposne majke. Nezino požrtvovanje, nezina radnja, koji je za kćerku urodio tako dobrim plodom, osobito je djelovao na srce naše Ade. Bilo je pravedno, da se Ada u knizi, gdje se o majci pjeva, sjeti i svoje majke, tog andela svoje mladosti, i da joj posveti barem jedan stih. A to je Ada i učinila. Svojoj je majci posvetila cijelu zbirku, a na po se jednu odu, u kojoj osobito oskače njena vruća ljubav prema sijedoј majci:

Ti sogno. — A le gracili mani
appoggi la testa che langue.
Oh, mai così pallida, oh, mai così esangue
ti vidi ne i tempi lontani.
Tu ascolti il cammino de l'ore,
o madre, d'intense memorie viveado;
e passano l'ore, cadendo
pesanti sul chiuso tuo core.
E pensi a me sola, a me sola:
con tutta l'oscura energia
di quella che t'arde mortal nostalgia
chiamando me sola, me sola.
Oh, qui, dove perdutoamente
a un rogo d'amore la vita abbandono,
ti grido: — Perdono, perdono,
o madre diserta e cadente; —

e sempre ti sogno. Le mani
raccogli bianchissime, in croce,
e parli — e nel soffio de l'esile voce
rivivono i tempi lontani.

U opreci s ovom ženom, s ovom majkom, koja je cijeli svoj život provela u potpunoj skromnosti, koja je svu sreću tražila u sreći svoje djece, prikazuje nam Ada Negri drugu ženu, koja je najplemenitija čustva hinila, koja

mentiva, pel trono
gonfiando il suo grembo infecondo,
indegna di tregua e perdono,
profanante a gli occhi del mondo
per sete di regno un altare.

To je Draga, srpska kraljica, koja je tako tragično dovršila svoj život i krvlju oprala svoju neograničenu ambiciju. Ali plemenita duša Ade Negri ne ćuti prezira, mržnje prama toj nesretnoj ženi, koja je u svojoj taštini jedino za tim išla, da na svoju glavu postavi kraljevsku krunu. Ona je žali, želi joj u grobu mir, jer je svojom smrću okajala sav svoj život:

In vita toccasti il tuo segno:
nel mondo godesti il tuo regno:
se rosso martirio ti lava,
se crisma di morte t'assolve,
riposa — o pirata del soglio. —

Uz ovu nesretnicu stupa pred Adu i druga nevoljna majka, kojoj su ubili sina, stupa nesretna Natalija, koja ne može plakati nad grobom svoga sina:

e pregare non puoi, se pur regina,
su la terra ove ucciso hanno il tuo figlio!

I za nu ima Ada Negri riječi duboke sućuti, shvata svu neznu bol:

sento, o vagante, o tragica Sorella,
e la pietà per te mi fa più buona,
l'inconfessato l'intimo strazio della
maternità che porta una corona. —

Pri koncu ove neznatne raspravice još dvije riječi o Adi Negri i nezanim pjesmama. Svak, koji plemenito ćuti, rado će ćitati „Maternità“. Adine su lirike živ izraz čustva, što joj

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

srece napuńa, i odvajaju osobitom iskrenošću. Da, u iskrenosti sastoji vrijednost poezije Adine. Negri je postala jednim mahom slavna prvom zbirkom pjesama, „Fatalità“, ali pri tom nije ništa izgubila od one priprostosti i prostodušnosti iz vremena, kada je razuzdanu djecu u Motta Visconti učila čitati i pisati. Skroz je i skroz gospoda ova pjesnikina nevoljnih i ucvijele- nih; prava je plemkina ova pučka kći, koja otklańa svaku na- gradu, nalazeći najbolje i najveće obdarje u svome radu za jadnike i nevoljne. Ali je Ada Negri nada sve majka; ona ra- zumije i shvata svu uzvišenost ove riječi; obožava to blago- slovljeno stańe, te u „Maternità“ čini, da ga i drugi obožavaju.

К Њ И Г О В О Ђ А .

— Alphonse Daudet. —

»Брр... каква магла!...« повика један добричина коракнувши на улицу. Он подиже хитро јаку од капута, затвори шал пред устима, и, оборене главе, држећи руке у џеповима, звиждукајући пожури у свој биро.

Права магла, одиста. Још није то ништа на улицама, јер у великим варошима магла не траје дуже него и снијег. Кровови је раздери, зидови је апсорбују; она се изгуби у кућама кад се отворе врата или прозори, и тамо направи степенице клизавијем, држалице влажнијем. Кретање колá, долазак и одлазак пролазника, оних јутрењих пролазника тако ужурбаних и сиротих — пресијеку маглу, разнесу је, растјерају је. Она се ухвати по одијелу по биро-има, одијелу уску и танку, по *waterproof*-има дјевојака по магazinима, по малим млиставим веловима на њихову лицу и шеширима, на широким засторима пред дућанима. Али на кеју покрај Сене, који је још пуст, на мостовима, јендецима, по ријечи, ту је само магла тешка, непровидна, непомична, ту се диже сунце, иза Богородичине Цркве, са зрацима који наличе на зраке кандила што гори у муклу стаклу.

У пркос и вјетру и маглушини, човјек о коме је овдје ријеч, иђаше кејом у свој биро. Могоао је поћи и другим путем, али је ријека имала за њ канда неки тајанствен чар. За њ је било неко задовољство ићи поред прсобрана, очешати се о камене ограде које су истрошене већ од лактања беспослењака. У ово доба и по овом времену на кеју нема тих беспослених шетача. Међутим, у далеким размацама, срета човјек само по коју жену претрпану рубљем, која се одмори на прсобрану поред ријеке, или каквог сиромаша налакћеног према води с лицем пуним досаде. Сваки пут како прође мимо њих, човјек се окрене и погледа их, затим погледа у ријеку као да неко мисао у њему чудновато мијеша та лца и ту воду.

Ријека данас није ни мало весела. Магла која се диже између таласа као да је отежава. Мрачни кровови по обалама, сви они димњаци неједнаки и нагнути што се одражавају у

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

води, укрштавају се и диме у ријеци, и чини се као да има доље нека суморна фабрика која из дубине Сене шаље Паризу сав свој дим у тој магли. Он, тај човјек, не изгледа да то налази баш тако жалосним. Влага пробија у њ са свих страна; у његовим хаљинама нема ни кончића који би био сух; али он ипак иде даље, звиждукајући, и са срећним осмијехом у једном углу од усана. Има тако много времена да се родио у тој маглуштини Сениној. Па онда, он зна, кад дође онамо, да ће наћи своју канцеларију добро заптивену, своју пећ која хрче чекајући га, и малу врелу плочу на којој свако јутро спрема свој доручак. Ето, то су блаженства једнога чиновника, оне тамничке радости које познају тако добро ова једна изгубљена створења чији цијели живот прође у једном кутићу.

— Не треба заборавити да купим јабука, понављаше сâм за се, с времена на вријеме, и звиждукаше даље, одмичући непрестано журно. — Ви никада никога нијесте видјели да иде на свој посао тако весело.

Кеј, једнако кеј, на онда један мост. Сад, ево га већ иза Богородичине Цркве. На овом крају острва, магла је гушћа него икад. Она долази са три стране, на једном до половине поплави високе торњеве, нагомила се на ћошку моста као да хоће да нешто сакрије. Човјек застаде, то је ту.

Неразговјетно се разликују овдје ондје људске сјени, људи што чуче на тротоару, и, као пред решеткама каквог сиротињског дома или шкара, ту су изложене плитке котарице на којима су понамјештани колачи, наранче, јабуке. Ах! те дивне јабуке, тако свјеже, румене под паром. Он напуни њима своје цепове, осмјејкујући се на продавачицу што је цвокотала зубима од студени, држећи стопе на гријачици; затим гурну у једна врата у магли, пријеђе неко мало двориште, гдје стајаху неке запрегнуте таљиге.

— Има ли што за нас? запита на проласку.

Кочијаш, са кога је све цурило, одговори:

— Има, господине, и то чак нешто красно.

Тада он уђе у свој биро.

Ту је тек топло и ту је тек дивота. Пећ хрче у једном ћошку. Гријачица за ноге већ је на своме мјесту. Његов мали фотелј чека га, на свјетлости, покрај прозора. Магла застире

окна и чини свјетлост једноликом и меком, а велики протоколи са зеленим леђима поређали се по преградама свога ормана. Прави кабинет каквога нотара.

Човјек одахну; он је код куће.

Прије него што ће сјести за посао, он отвори један велики орман, извади из њега комад неке памучне материје, мали тањир од црвене земље, комадиће шећера заостале од кафе, и он поче да гули јабуке гледајући задовољно око себе. Једно је истина: човјек не би могао наћи још један такав биро у коме је веселије, свјетлије, и све тако у своје реду. Што је чудновато, то је та хука воде, која се чује са свих страна, која вас окружује, која вас обујима, као да сте у каквој лађи. Доље, Сена хучећи груха у ноге од мостова, раздире свој пјенушави талас о овај дио острва увијек претрпан даскама, гредама и дрвљем које је избацила вода. И у самој кући, свуд око бироа, пљушти вода коју бацају пуним крчазима, галама неког великог прања. Не знам зашто вас ова вода мрзне док је само слушате. Чује се како удара у тврду земљу, како одпљускује на широке плоче, на мраморне столове што чини да нам изгледа још хладнија.

Шта ли је то што имају толико да перу у овој чудноватој кући? Каква је то мрља која се не да опрати?

Понекад, кад то пљуштање престане, тамо, у дну, капље почињу да падају једна за другом, као послије кошњења снијега или послије велике кише. Рекао би човјек да се магла, која се нагомилала на крововима и зидовима, почиње да раскрављује улијед топлоте што удара из пећију и пада стално кап по кап.

Он се на то није ни освртао. Он се сав дао за својим јабукама који почињаху да пјевају у црвеном тањиру с танким мирисом карамела, и та лијепа пјесма није му дала да чује хуку воде, кобну хуку воде.

— Када ћете, већ, писару? . . . рече промукао глас у једној соби у дну. Он баци поглед на јабуке и оде очевидно жалећи. Кућа ће? Кроз врата, која бјеху ошкринута за тренутак, дође један млаз ваздуха који је ударао на трску, на барушину, и као да дође једно привиђење хаљина које се суше на конопцима, извешталих блуза, радничких блуза, једна хаљина од цица објешена уздуж о рукавима и са које капље, капље.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Свршено је. Он се враћа. Постави на стô ситне ствари све мокре, и зимоморно приђе пећи да открави руке које се бјеху зацрвенееле од зиме.

— Треба одиста бити бијесан по овом времену, рече дрхћући: јесу ли полудјеле?

И пошто се добро огрија, и пошто се његов шећер претвори у бисер у дну тањира, он сједе да дорукчује у једном углу свога бироа. Једући, он је отворио један од својим регистара и прелиставао га са добровољом. Она је тако у реду, та велика књига! Линије праве, са натписима повученим плавим мастилом, мали рефлeksi златног праха, упијач на свакој страни, једна пажња, један ред...

Изгледа да радња иде добро. Лице у добричине тако је задовољно као лице књиговође пред добрим инвентаром на крају године. И док се он наслађивао преврћући листове своје књиге, врата се отворе у дворани с друге стране, и кораци читаве гомиле чуше се на плочнику. Говорило се полугласно као у каквој цркви.

— Ах, како је млада! Каква штета!...

И гурају се, и шапћу се.

Шта је њему стало што је она млада. Мирно, довршивши своје јабуке, он привуче к себи оне ствари које је мало час донио. Један напрстак пун пијеска, један новчаник у коме је био само један марјаш, мале зарђале ножице, тако зарђале да се не могу никад бише употријевити, — ох! никад више! — једна књига раднице чије су се странице слијепиле једна за другу, једно писмо у крпници, у коме су редови већ избрисани и у коме се може једва читати: „Дијете... без новац... мјесец за дојиљу...

Књиговођа слеже раменима као да је хтио рећи:

— Знам ја то.

Затим прихвати за перо, пажљиво одува мрвице хљеба које бјеху пале на његову велику књигу, направи покрет да би добро наслонио руку, и најљепшим рондом записа име које једва размрси на мокрој хартији:

Фелиција Рамб, brunisseuse), седамнаест година.*

Превео с францускога
Циво.

*) brunisseuse — радница у фабрици за глађење стакла или ковине.

HISTORIČKO OBJAŠNENE

stihova 140-142 Raja XIX. Božanstvene Komedije Dante-ove.)

— Vit. Brunelli. —

(3)

Iz ovijeh dokumenata ne izlazi, da je Uroš Milutin patvarao mletački novac, jer se u tijem dokumentima on nigdje ne spomiñe, nego zaključuje se samo, da je Republika Mletačka imala posla sa srpskijem grošima od 1282. do 1316. g. Uroša Milutina zato imenuju komentatori, jer nijesu onda znali za drugoga vladaoca srpskoga, ne poznajući ni novčane ustanove srpske, ni to, da je zajedno s Urošem od 1272. do 1316. kralj-vaio brat ñegov Stefan Dragutin Srijemski.

Ali prije nego utvrdimo, koji je od ove dvojice bio kralj kojega je Dante podrazumijevao, treba razbistriti, da li se ovdje tiče patvaraña i falsifikovaña mletačkoga novca. U prvome dokumentu čita se: *denarios regis Rassie contrafactos nostris Venetis grossis*, t. j. novac raškoga kralja patvoren prema našem, a ne naš novac patvoren od kralja raškoga; a u *Capitulare dei massari* još jasnije: novac učiñen nalik našega novca, nekovan u Mlecima, to jest, ne novac mletački, kovan u Mlecima, nego tuđ novac, kovan u inostranstvu, nalik mletačkoga. Sada neka se obrati pažña na kazne, pod koje su potpadali oni, koji su imali toga novca: incizija (probušeñe) novca, gubitak od 10%, predavañe na ceku, gdje se primao za 11 lira i 5 solada, to jest 28 dinara za groš, na mjesto 32, koliko je vrijedio groš mletački. Odatle se vidi, da je vlada htjela, da istisne iz tečaja u svojijem zemljama srpski novac, koji je u kalupu imitovao mletački, dajući u naknadu onijem, koji su imali taj novac, ñegovu vrijednost, da ne bi neoprezniji primali ga kao mletački, ili ga držali po vrijednosti ravnim mletačkom novcu, koji je bio za cijelo i smjese i težine bolje. Jer da se ticalo falsifikovaña mletačkoga novca, zakonodavac bi upotrijebio riječ *falsare*, kao na pr. u ovijem odredbama: *Promiss. Malef. cap. 20. Item statuimus ut si quis sigillum nostrum aut salis falsaverit aut nostre monete falsator extiterit i t. d. — Promissione ducale: Et si aliquis monetam falsaverit i*

Y
H
И
B
P
З
И
Т
E
T
C
K
A
B
И
B
J
И
O
T
E
K
A

t. d.¹⁾. A ovakovijeh falsifikacija u XIV. vijeku bilo je raz-
nijeh na istočnom Jadranskom Moru i na Istoku, što mletački
magistrati vazda nazivahu: moneta falsa, soldini falsi, mo-
neta mala²⁾ i t. d. i što ban bosanski, odgovarajući na sličan
prigovor Mletačke Republike, nazivaše: moneta falsaria³⁾. I
protivu takvijeh falsifikovaña primorana bijaše uzeti stroge
mjere i Dubrovačka Republika, koja, premda je u ono doba
zavisila od Mletaka, imala je ipak svoju kovnicu i novce svoje.
Iz onoga municipijalnoga statuta (VIII, 55), jošter neizdanoga,
prenosimo ovaj dokument:

De falsis follariis et grossis.

Anno Domini 1294. Nos Marcus Badoarius miles, comes
Ragusii, cum voluntate minoris et majoris consilii et cum laudo
populi congregati sonitu campanarum more solito, videntes quod
follarii falsi in magna quantitate per civitatem quotidie discur-
rebant, et de foris etiam multi ducebantur, unde damnum et
contrarium multis omnibus immo generaliter accedebat, nollen-
tes amplius tollerare, sed ipsam falsam monetam consumare
penitus, diligentes statuimus et firmamus quod nulla persona
debeat de aliquibus partibus ducere Ragusium, neque in ejus
districtum, follaros falsos sub poena et banno ipperperorum C pro
quolibet et qualibet vice et amittendi follaros ipsos; quod si solvere
non possit, perdat manum dexteram, et accusator qui contra-
facientem accusaverit habeat medietatem dictae poenae, si per
ejus accusam veritas poterit reperiri. Item uti aliqua persona
non habeat in Ragusio nec in ejus districtu expendere neque
uti falsis follariis sub poena et banno unius denarii grossi pro
quolibet falso follaro, et quilibet possit accusare contrafacientem,
et habeat medietatem dictae poenae; et ille cui datum fuerit
falsum follarum teneatur incontinenti accusare illum, qui dedit
ei falsum follarum, et habeat in hoc credentiam per totum diem
quo sibi datum fuerit, et si de nocte datum fuerit, habeat cre-
dentiam per diem sequentem. Item tabernariae si domino seu
patrono vini falsos follaros apportabunt, teneatur ille patronus

¹⁾ Papadopoli *Op. cit.*, str. 96 i 101.

²⁾ Lubić *Listine*, sv. II., str. 30, 31, 40, 41, 42, 52, i Papadopoli *Op. cit.*

³⁾ Lubić *ibid.*, sv. IV., str. 84.

seu dominus incontinenti illos follaros consumare, et tabernaria ipsa eidem domino suo bonos follaros teneatur assignare. Et ut haec omnia bene observentur, volumus quod omnes de majori consilio et omnes officiales comunis per sacramentum teneantur accusare contrafacientes et habeant medietatem poenae, et teneantur etiam dicti de majori consilio et officiales sacramento, ubicunque viderint et invenerint grossos falsos non existentes de argento, incidere. Istos volumus cognosci et haberi pro falsis follaris: stamossos de Durachio et Romania, follaros de Armenia et Turehia novos et veteres, follaros de petiis de rame factos sine litteris vel figuris, follaros incisos, follaros qui dicuntur caputrae, et generaliter omnes follaros novos factos et facturos in formam veterem.')

I ovi folari i krivi groši, i pored oštrijeh kaznenijeh naredaba, izdanih u Dubrovniku kao u Mlecima, i daļe su za neko

.) Uzeto iz cod. ms., što se čuva u gimnazij. biblioteci u Zadru a upoređeno s drugim rukopisom, što pripada plemenitoj porodici Bersa. Isporedi i P. viteza Rešetara „*La zecca della Repubblica di Ragusa*“. Spalato 1893.

O krivijem folarima i grošima.

Godine Gospodnje 1294. Mi Marko Badoarij vitez, knez dubrovački, po odluci maloga i velikoga vijeća i s pristankom puka sakupljenoga zvonom zvonâ po običaju, videći da su krivi folari u velikoj množini svaki dan u prometu i da se s dvora mnogi unose, odakle nastaje šteta i neprijatnost mnogima a u opće svijem, ne hoteci više trpjeti, već taj krivi novac sasvim uništiti, revno naređujemo i pritvrđujemo, da niko ne smije ni odakle unositi u Dubrovnik ni u njegovo okružje krivih folara pod kaznom i globom od 100 perpera za svaki put i slučaj i da izgubi te folare; a ako to ne mogne isplatiti, neka izgubi desnu ruku, a tužitelj koji tuži prijestupnika nek dobije polovinu od te globe, ako se po njegovoj tužbi obazna istina. Tako isto da nijedno čeljade ne smije u Dubrovniku ni u njegovu okružju trošiti ni služiti se krivim folarima pod kaznom i globom od jednoga groša od svakoga krivoga folara, te ko god optuži prijestupnika da dobije polovinu od rečene globe; a onaj komu bi dan kriv folar da je dužan odmah tužiti onoga koji mu je dao kriv folar i neka mu se to vjeruje cijeloga onoga dana, koga mu je bio dan novac, a ako mu je bio dan po noći, nek mu se vjeruje nastajnoga dana. Tako isto krčmarice ako gospodaru ili vinaru donesu krivih folara, gospodar ili vinar dužan je te folare odmah uništiti, a krčmarica treba da istome gospodaru isplati u dobrim folarima. A da se sve ovo dobro uzvrši, hoćemo da svi od velikoga vijeća i svi državni činovnici budu pod zakletvom držani optužiti prijestupnike i neka im za to pripane pola globe, i neka su držani gore rečeni od velikoga vijeća i činovnici pod zakletvu, da gdje god vide i nadu krivih groša koji nijesu od srebra da ih probuše. Ovi hoćemo da budu poznati i držani za krive folare: stamosi iz Drača i Romanije, folari armenski i turski novi i stari, folari od komadâ od bakra bez pismena ili slika, folari probušeni, folari što se zovu kaputre, i u opće svi folari kovani ili koji bi se skovali po starom liku.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

vrijeme bili u trgovačkom prometu, najzad u Refor. Ragus. (sv. I i II, Zagreb 1879-82) god. 1303. i 1306. naređuje se općinski-
jem činovnicima, da zaplijene i unište krivi novac. Općina
g. 1327. pooštrila je mjere, naredivši da falsifikator comburetur
ita quod moriatur.¹⁾ Godine pak 1362. podigla se bijaše či-
tava galama protivu groša kotorskijeh falsi et de ramo, koji
su imali biti zaplijene i uništeni; najposlije g. 1394, uvi-
djevši valda da strogost nije ništa pomagala, naredeno bijaše
samo quod quilibet nostri officiales et quae alia per-
sona civitatis et nostri districtus teneatur sub vinculo
sacramenti rumpere grossos falsos, qui pervenerint ad
eorum manus, si noluerint accusare illos a quibus eos
habuerint.²⁾ Ali ni u Dubrovniku, kao ni u Mlecima, ne spo-
miñe se moneta falsa raška ili brskovska; nego kao u Mle-
cima spomiñe se jedan nadodatak super grossos de Brescoa
(Reform., sv. II), ne govoreći da su i ti groši krivi.

Pomoću statuta dubrovačkihijeh produžujući se pitañe o
novcima od 1316. do 1394, a pošto ni otud nije mogao biti oz-
načen falsifikator, tijekom još više bijaše oslablело mišljenje ko-
mentatorâ, da je kralj raški u Božanstvenoj Komediji Uroš.
Otud se zaključuje, da sa samijem dokumentima ne može se
riješiti postavljeno pitañe; no da li će se to moći ispitivañem
tipa mletačkihijeh i srpskihijeh groša iz XIII i XIV vijeka?

Da vidimo.

Mletački groš, nazvan još matapan, kovan je od g. 1202
do okolo 1472. g. Na naličju je: Spasitelj (na prijestolu, oko glo-
riole: $\text{I}^{\dagger} \text{X}^{\dagger} \text{G}$, a na licu: sv. Marko predaje duždu zastavu, ispod
koje stoji napisano DVX, dok naokolo čita se ime istoga dužda
latinskijem pismenima i ime sveca zaštitnika (S. M. VENETI).
Naličje slično je savremenijem vizantijskijem novcima; ali nije lice,
koje kod njih obično prikazuje cara, a gdjekad i carica. Ovaj
tip vizantijski nalazi se identično reprodukovan na bugarskijem
i srpskijem novcima s istijem ćirilovskijem pismenima i to sve

¹⁾ Bude na smrt spažen. Stat. ibid. c. 84.

²⁾ Ibid. Anno 1394 die 26 maji.

Da je svaki naš činovnik ili ma koje lice iz grada i oblasti naše
dužno pod zakletvu prelomiti krive groše, te dođu do njihovijeh ruka, ako
ne ushtiju tužiti one, od kojijeh su ih dobili.

do godine 1250. Od ovoga doba pomenute dvije slavenske države udaljuju se od tipa vizantijskoga i približuju se — mletačkome. To je odista zavisilo od političke i trgovačke politike, koju je Mletačka Republika sve to više stjecala na Istoku. A pošto nézini odnošaji sa Srbijom, koja se bijaše raširila do jadranskih obala, bijahu mnogo srdačniji i trajniji, nego li sa Bugarskom, s toga srpski novci za duže vremena imadahu tip mletački. I zaista, pregledamo li bugarske novce, naći ćemo stoprv pod vladavinom Mihajila II Asjena (1245-1258) nekoliko groša, na kojima je, kao i na mletačkim, na reversu prikazan Spasitelj sjedeći na prijestolu sa slovima IC XC, a na aversu car, kojemu svetitelj neki predaje zastavu, ispod koje stoje slova: IP ili IPR (imperator), a u okolo ime vladaoca latinskijem slovima. Ali što je u Bugarskoj samo jedini slučaj pod vladavinom Mihajila II, u Srbiji — naprotiv — stvar je obiēna pod Urošem I i Stefanom Srijemskim, njegovijem nasljednikom. Mihajil, osim novaca sa latinskijem natpisom, kovao je i narodnijeh sa ćirilovskim pismenima; naprotiv, Uroš I i dijelom Stefan usvajaju sasvijem samo tip mletački s latinskijem natpisom. Oni dakle napustiše stari tip srpski, po kojemu, kao vizantijski narodni bugarski novci, avers (lice) prikazivaše Spasitelja, a revers (naličje) vladara s natpisom u ćirilovskim pismenima; izmijeniše dakle avers na kojemu, kao i na mletačkim grošima, prikazan bijaše vladalac, gdje od sv. Stefana prima zastavu ili krst, pod zastavom: REX, a naokolo latinskijem slovima ime narodnoga vladara uz ime sveca zaštitnika. I ova dva novca, mletački i grčki, i u najsitnijim detaljima tako su slični, da ih samo razlikuju imena vladara i sveca, čije su slike na novcu; ali u ono doba, kad je vrlo malo bilo ljudi koji su znali čitati, razliku tu bilo je trudno raspoznati.

(Svršite se).

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

PRILOZI HISTORIJI SRPSKE KNJIGE U DUBROVNIKU.

— Petar M. Kolendić. — (1)

I. Preštampavanje Đorđićevih pjesama. Već se od duže vremena Jugoslavenska Akademija bavi pečatañem starijih naših pjesnika, a u novije se doba šire glasovi, da će to preduzeti i Srpska Kralj. Akademija, čemu se od srca radujemo, jer bi se u tim stvarma obje akademije morale takmiti, pa bi se, bez sumnje, i akademijski rječnik zaodio kićenijim ruhom. S vremenom, a željeli bismo da se to dogodi što skorije, doći će na red i djela Ine (prije kaluderstva Nika Brñe) Đorđića, no odma ističem, da će naredni priređivač izdanja tih djela morati biti vrlo oprezan. Ne pomiñem pjesnikova neštampana djela, što se u desetak primjeraka povlače od ruka do ruka, jer se samo sobom razumije, da se tu ne će ignorovati varijacije; tek mislim, da će upoređenje s rukopisima i u djelima štampanim za živovañia auktorova igrati dosta znatnu ulogu. A evo rašta. Poznato je, da je Đorđić, i prije no što ga je „nesrećna“ ljubav otjerala u kaluderstvo, sila pjevao. Ako je vjerovati njegovim biografima, on je mnogo tih pjesama uništio, a ñeke od njih kasnije u koječemu izmijenio. Tu tvrdñu potvrđuje ñekoliko biležaka iz jednog rukop. zbornika Đorđićevih pjesama, što je sad u mene, pa kako se one tiču onih „pjesana“, što su pečatane jedanak s „Mandalijenom“, priopćiu ih tačno prema originalu, tek sam izmijenio ortografiju i interpunkciju :

1. „Odgovor gosparu Šišku Minčetiću na pjesan, kû on bješe poslô, u kom kazaše, da svaku vil ljublaše. Ta pjesan štije se u libru od Mandalijene, učinene od istoga, samo priloži među strofom 27-om i 28-om ovu :

Svieta pogled svjetlos krije
zle naravi sred oblaka,
er prikladan zvjezdani je
s kojeh nam daždi tuga svaka. &c.

Na isti naćin među strofom 28-om i 29-om priloži ovu :

Uzdice su, kijem ljubene
duše ljubav mami i dvori,
da, kad stravi zamamlene,
zatravlene pak umori. &c.“

2. „Prijaču, koga se ljubav bješe prorekla u puku. I ova štije se u gori rečenom libru, nu među naj poslednom i pripolednom strofom priloži ove, koje slijedu :

Promjenivat lice iz lica
znam da diklam trudno nije,
znam kako se djevojčica
umikulit hitro umije.

Jednom sjedah s mom Lubicom,
ona uza se stražu imaše,
tiem mučaše i ružicom
stidno lice pokrivaše.

I da pogled ne svjedoči
misli ikako ne skrovene,
sve držaše na skut oči,
u vez zlatan zadubene.

Upoznavah ja se isti
u ne lice i u ne dila,
mneć, da je druga u ne misti,
ili da se posvetila.

Gdje sloboda, rados gdi je,
kom me mnokrat u raj stavi?

Sramežljiva sjena krije
liepo sunce me ljubavi.

U to stražnik odmaknu se,
a ona, videć da smo sami,
lice uzdignu, posmjehnu se,
k nom pristupih, celov da mi.

U trenuce stid povrže
i stvori se sva juvena
i ne ogañ planu brže,
neg' li u noći muña ognjena.

Povrati se straža, a vila
osta stidna kako i prije,
da bi rekò, nije skrivila,
pače i skrivit da ne umije.

Rieh, videći tu hitrinu,
sebe od sebe kom razluči:
Od vas, žene, u istinu
mnim, da varke napas uči. &c.“

3. „Mati Zagorku svjetuje na udadbu, a ona, pri lepsti od djevičanstva, udadbene razblude pogrđava. Ova je pjesan učinena na sve vrste od spjevaña slovinskoga, na način od Pindarovijeh mnogostrukijeh pjesana, koje se zovu dittirambi. Ova je pjesan štampana ujedno s Mandalijenom od istoga pjesnika, samo mañkaju slijedeća tri (bilo „dva“, pa prevučeno) versa, među versom 90-im i 31-om.

Tijem, kerce ma mila,
poznaj, da visinu i svaku ces inu
od slasti svijeh slada ljubezav porada.

pa slijedi, dokle dođeš na 105-i veras, gdje mješte stavit:

Tak djevičko na sviet biće
nijednu sladost ne nahodi,

stavi:

Tak djevičko ne zna biće
što je sladost na sviet cdi.“

Ko u ovim izmjenama ne vidi Đordićeve ispravke pjesama mladićskog doba?

(Nastaviće se).

ЈАН ХУС.

— Коста Мајкић. —

VII.

(12)

(Хус преведен у градски затвор. — Иван XXIII. затворен. — Прво и друго засједање себорско и преслушавање Хусово.)

Дана 31. маја сабор одлучи да Хус на јавном засједању саборском на 5. јуна буде преслушаван. Зато су Хуса, истога дана када је то ријешено, превели из Готлибена у градски затвор, који стојаше уз фрањевачки манастир. Три дана касније, кад је већ Хус преведен у Костинац у градски затвор, доведен је у заточење, у онај исти замак у ком је Хус 73 дана велике невоље подносио, Валтасар Коса (Cossa), т. ј. нико други до главом онај Иван XXIII., који до скора имађаше папску круну на глави! Њега, премда је имао санкилотско одијело на себи, ипак некако познаше, стигоше, ухватише и као злочинца у Готлибен доведоше и у тамницу турише. Од тога сметнутога папе свак бјежи, свак се од њега страни па и некад највјернији му пријатељи одричу га се. У томе је Хус боље среће био, јер за њим тужаше читава једна славенска земља и у његовој судбини учествоваше цио један народ.

У сриједу на 5 јуна Хус је преслушаван у трапезарији фрањевачкога манастира. Премда бијаше испијен и измучен, ипак је смјело и чврстим кораком ступио у саборницу. Чим је ушао, дадоше му књигу његову »О цркви« и његове полемичке списе противу Стевана Палеча и Станислава из Знојма, и запиташе га, признаје ли те списе за своје. Хус узе их у руке, подробно их разгледа и рече да су његове, а одмах дода, да ће радо све опозвати, што му се докаже као заблуда. Отпочеше читати поједине одјелке из његових књига и испитивати свједоке. Ако је Хус хтио на што да одговори или да какво објашњење да, захорило би се свих страна: мучи! Је ли хтио доказати да се понека мјеста из његових књига погрјешно тумаче, забручали би на њега: »Остави своје софизме«; није ли пак ништа говорио, цераху се: »Сад ћу тиш! То је доказ, да се тих заблуда држиш!« При свој тој страствености и раздражености сабора Хус је остао тих и смион. Кад је

опет до ријечи дошао, без околишења гласно напомену: »Држао сам, да је у овом сабору више поштења, више доброте и поретка.« На што му је одвратио предсједник сабора Иван, кардинал из Остије: »Тако зар говориш? Ти си у Готлибену друкчије зборио!« — »Јер тамо није ме нико закривљавао; а сада сви кричите на мене«, отповрну Хус. Послије тога одложена је расправа до 7 јуна. Хуса су дали на чување надбискупу из Риге. Излазећи из сабора затекао је нред вратима своје пријатеље, благословио је и њих и около стојећи народ, и руковао се с њима, те се весело попео уз степенице до своје тамнице. Тога истога дана у писмима тјеша своје пријатеље; радосно им казује како је сабор већ од два чланка у оптужби одустао и нада се, да ће, ако Бог да, тако бити и са другим чланцима и т. д.

Друго засједање саборско, на ком је Хус преслушаван, било је на истом мјесту. То засједање текло је мирније и уредније, јер је присуствовао и краљ Сигизмунд. Предсједник је изјавио да ће сваки, који узгалами, бити из сабора удаљен. На том засједању претресани су опет неки чланци из списка »О пркви« и преслушавани су свјedoци, којих су се свјedoчанства односила на Прашке догађаје из 1408. год.

На том засједању претресали су односе међу Виклифом и Хусом. Трудиле су се да докажу, како је Хус од Виклифа примио учење о трансубстанцијацији,^{*)} али послје дуга расправљања признадоше у том Хуса невиним. Пребацивали су му, да је некада изјављивао велико поштовање Виклифу, на што им је одговорио, да он Виклифа држи за побожна човјека, па премда не зна је ли он спасен, ипак би желио да и његова душа доспије онамо гдје је Виклифова. Цио сабор се над том будалаштином смијао и сви су потресали главама над изгубљеним Хусом. Кад су га укоравали што је заступао оних 45 чланака Виклифових осуђених од универзитетa, одвратио је, да је он само осуђивао начин којим су те чланке одбацили, јер је то учињено без дубљих разлога. Страшно су

^{*)} Претварање хљеба и вина у тијело и крв Христову. Виклиф је порицао да би се хљеб и вино у право тијело и праву крв Христову претворити дали.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

га нападали како је могао проти папе апеловати на Христа, а кад он гласно признаде, да је Христ највиши судица, да је он најмоћнији и најправеднији, па с тога и апел, који човјек учини на Христа, има највишу силу: стадоше му се подруљиво у лице смијати. Ти људи нијесу већ могли ни схватити право Христу одано и непокварено човјечије срце! Они се чуђаху таквом говору и поступању Хусову.

Замјераху му и то што је рекао, да је добровољно дошао на сабор; на што је одговорио да заиста и јест тако, јер кад он то не би од своје добре воље учинио, нико га на то присилити не би могао. Тад се подигао Јан из Хлума, па је додао, да би он па и многи други чешки племићи били у стању у својим замцима Хуса чувати и бранити. Онај који Хуса опako гадно обмахну, краљ угарски Сигизмунд, подиже се и рече Хусу, да је он испунио своје: »Обећао сам ти јавно преслушање, и ево, то је славни сабор одобрио.« Хус је погледао Сигизмунда мирно и достојанствено, али се овај није зацрвенио, већ је Хусу овај савјет дао: »Опозови све своје заблуде, па се предај сабору на милост и немилост«. — »Нијесам дошао амо — одговори Хус — да тврдоглаво браним ма шта било, већ ћу покорио све исправити што ми се докаже да је погрешно и у чем сам застранио.« По том је сједница саборска одложена до сјутрашњег дана и Хуса одведоше назад у затвор.

(Наставиће се).

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД.

Stanislaw Przybyszewski: Unterwegs.

Била је страшна језовита ноћ. Свуд око мене густе непробојни мрак, кужни, загушљиви ваздух... О, тај смрад не ћу никада заборавити! Пљесан и трулеж; па онај задах раздрљених љешина. Пипах по мраку не бих ли гдје нашао излаза из те паклене бездане, из тога гроба. Ноге су се јежиле дотачући на сваком кораку по какву љешину. Па онај страшан смијех који је срце парао; онај врисак и плач... Све се то ускомешало и доводило човјека до лудила. Одједном осјетих некога пред собом. Пружих руке да се одбраним, па шчепих нешто чврсто и хладно као жељезо. При свјетлости моја два ока, која су горјела као живе жеравице, видјех да је то мртвачка лубања. Кад боље загледах у њену дупљу мене свог језа прође: милиони црви рили су у мозгу, који се распадао и страшно заудароа. Бацих лубању далеко од себе и потрчаш што игда могах.

Ваздуха! Свјетлости! угушићу се!...

Такав је утисак учинила на мене најновија књига Пшибичевскога. То је атмосфера у коју нас он уводи. Такав је мозак његова јунака — надчовјека.

Ко је тај надчовјек, што толико лута по данашњој књижевности и умјетности? Шта хоће он? Је ли он заиста надчовјек?... Ова и слична питања једнако нам се намећу и траже одговора. И на сва та питања има само један одговор, а то је — утисак који оставља на нас Ерик Фалк.

То су лица која гони лудило величине, која држе себе за нека виша бића, док су у ствари сасвим обичне свакидање њифтце великоварошке, без снаге и гвоздене воље, слуге нагона и ниских прохтјева, без финијих осјећања, до само са звјерском жеђу да засите своју похоту.

Робови тренутка!

А зар има у таквоме дјелању нечега узвишеног, великог, што би служило свима на углед и чему би сваки требао да тежи? Живјети у необузданом разврату; исисати жртву до

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

сржи, па је онда као исцијеђени лимун отурити од себе; оту-
њавити до правог идијота... Шта тражите још?..

Лако је прљати, скрнавити и обарати; чик створите
што!.. Све што љепога у вама бјеше, свукли сте у гад нај-
гнуснијих пожуда. Пука сиротињо!.. Чик подигните што ли-
јепо, — ту је величина. Чик у борбу ступите, у борбу против
зала, навика и предрасуда; па да се дивимо снази вашој, ва-
шем пожртвовању. Чик дајте што, а да не тражите за то на-
граду; па да се дивимо вашој љепоти. Ал' овако!.. Као сове
и слијепи мишеви бјегате од свјетлости и тражите помрчину.
Обичне свакидање ћифтице!..

25 — 5 — 904.

Карлсруе.

Давид С. Пијаде.

ZMAJ JOVAN JOVANOVIĆ.

Pri zaključku lista stigla nam je iz Novoga Sada teška i žalosna vijest, da je najveći živući srpski pjesnik preminuo na svom imaću Zmajevcu u Kamenici u 71-oj godini života.

Ovaka vijest ne može a da ne potrese dušom cijeloga Srpstva i Južnoga Slovenstva. Kroz 54 godine Srpstvo je slušalo i naslajdvalo se zvucima Zmajeve pjesničke lire, a sada da od jednom zanijeme one blage usne, sada da od jednom umuknu zvuci one božanstvene lire, to je veoma teško podnijeti! A blagodarnost i zahvalnost za onako mnogostruke i velike zasluge Zmajeve kao čovjeka, Srbina, pjesnika i kniževnika! To su misli, koje se rađaju na glas o Zmajevoj smrti.

Zmaj je najizrazitiji predstavnik srpskoga pjesničkoga naroda, on je upravo njegov inkarnacija. Zmaj je srpski velikan i najsjajnija zvijezda u Južnom Slovenstvu. Zmaj je u pjesništvu pravi predstavnik plemenite srpske narodne misli. Nigdje nijesu izrazitijega oblika dobile nade, žeļe i boli Srbinove, što na Zmajevoj liri.

Sa Zmajem silazi u grob čitav Srbin, a to je rijetkost ne samo u srpskoga već i u drugih naroda. On je bio potpuna harmonija između riječi i djela, između misli i osjećaja. On je bio idealan i kao čovjek, i kao suprug, i kao otac i kao Srbin. I ako je po godinama pripadao staroj srpskoj stvaralačkoj epskoj gardi, ipak je bio vidni predstavnik i pobornik naprednijeh misli našega doba.

Srpstvo se punijem pravom ponosi Zmajem i ponosiće se kroz vijekove, jer će on ostati svijetlijem primjerom nepokolebivosti i vjere u lepšu budućnost.

Slava Zmaju!